

Emil sau despre Educație

Rousseau a fost unul dintre cei mai controversați și paradoxali scriitori ai Iluminismului. Născut la Geneva, a publicat diferite lucrări despre politică, muzică iar în lucrarea „*Emil*”, despre educație. Deși un înfocat susținător al noilor practici educaționale referitoare la dezvoltarea liberă a abilităților copiilor, Rousseau și-a abandonat proprii copii, neputându-i susține material. În „*Emil*” acordă o deosebită atenție educației băieților. Cu toate acestea, cartea cuprinde și o parte despre educația fetelor, având-o în centru pe Sofia și reprezentând una dintre cele mai controversate lucrări întrucât deși recunoște importanța mamei în creșterea și educarea copiilor, totuși încurajează învățarea fetelor de a fi în totalitate subordonate și dependente de bărbații lor.

Emil sau despre educație este opera pe care însuși Rousseau o considera drept cea mai de seamă dintre scrierile sale pe care a scris-o ca să orieteze educația spre lumea adevărului și a „naturii”. În concepția lui Rousseau, „natura” se referă atât la lumea exterioară (natura fizică) cât și la lumea anterioară societății și decăderii omului. Oscilând între concepția *unei naturi pierdute* și cea a *unei naturi ascunse*, marcate, Rousseau nu poate împăca cele două teze prezentate chiar din prima pagină a cărții: „*Totul este bun când iese din mâinile Creatorului*” și „*Totul degenerază în mâinile omului*”.

Emil cuprinde cinci părți dintre care primele patru se referă la educația băieților, avândul ca exemplu pe Emil, fiind descris procesul educațional în cele patru perioade de vârstă pe care le parcurge iar ultimul capitol se referă șla educația fetelor, având-o în prim plan pe Sofia.

Prima carte se ocupa de primul an din viața copilului și cuprinde și principiile educative generale ale concepției pedagogice a lui Rousseau privitor la importanța și scopul educației, ideea principală fiind aceea că înainte de a vorbi și de a înțelege copilul se instruieste. Natura și societatea sunt privite în raporturile lor cu educația. În acest ciclu de evoluție, educația fizică e preocuparea dominantă în acest ciclu evolutiv. Educația fizică este legată de fortificarea organismului și de urmarea legilor naturii în îngrijirea, creșterea și educarea copilului. Urmarea legilor naturii presupune eliminarea înfășatului care nu dau libertate de mișcare copilului, la alăptarea la sân dar și la renunțarea la cățiulițele și tichiutele ce se pun pe cap copiilor și care de asemenea înmngresc libertatea acestora, încorsetându-i. Copilului trebuie să

i se fortifice organismul pentru a putea face față, pe măsură ce crește, vicisitudinilor vieții dar și naturii. Mamele nu trebuie să-și cocoloșească copiii, întrucât „corpul trebuie să aibă vigoare pentru a asculta de suflet” și „un corp debil slabește sufletul”.

Cartea a doua urmărește dezvoltarea copilului de la 2 la 12 ani și cuprinde: educația sensibilității (prin învățarea copilului cu durerea), educația fizică (prin exerciții fizice, natație, învățarea preceptelor despre igienă), educația senzorială (educarea celor cinci simțuri: pipăit, văz, auz, miros, gust).

Potrivit prevederilor lui Rousseau, până la vârsta de 12 ani se elimină din educația copilului orice preocupare privitoare la latura intelectuală sau la conștiința sa morală, preocuparea esențială în acest ciclu evolutiv fiind educația fizică și cea a simțurilor.

În ceea ce privește *educația fizică* Rousseau militează pentru viața în aer liber, pentru asigurarea posibilității de mișcare a copilului, pentru efectuarea exercițiilor fizice corespunzătoare din punct de vedere practic, înlăturându-le pe cele ce amintesc luxul. Tot aici argumentează necesitatea înlăturării, pe cât posibil, a moleșelii și a medicamentelor.

Mijloacele de recompensă sau pedepsele sunt înlăturate din sistemul educațional propus de Rousseau. Astfel, copilul nu se va lua la întrecere cu alții ci numai cu sine însuși. De asemenea, fără „lecții” de morală, fără minciuni, promisiuni sau recompense, copilul ajunge, în acest stadiu de dezvoltare, la unicul principiu moral ce i se poate da : *să nu facă rău nimănui*.

Educația fizică, care domină prima perioadă a vieții, influențează indirect și latura morală a elevului: hainele ușoare și simple îl fac să disprețuiască luxul, întreruperea somnului îl feresc de lene.

Ca să păstreze cât mai mult din prospețimea gândirii copilului, se vor îndepărta din preajma lui cărțile, pentru a privi numai în marea „carte” a naturii. Elevul nu învață în această perioadă nici o limbă străină și nu i se potrivesc nici fabule. Totuși nu rămâne un ignorant, învățând însă numai din ce vede, aude și pipăie (intuiție) și numai ce-i dictează interesul imediat și necesitatea.

Cartea a treia se ocupă de educația copilului între 12 și 15 ani (vârsta forței), perioada dominată de educația intelectuală. Principiile acestei educații sunt: trecerea de la necesitate la utilitate, punerea accentului pe experiențe și nu pe cuvântări, citirea unei singure cărți „Robinson Crusoe”. În acest ciclu evolutiv, utilizarea forțelor excedentare în raport cu necesitățile îngăduie acumularea cunoștințelor și formarea aptitudinilor în vederea satisfacerii trebuințelor care vor apărea în viitor.

Mobilul activității în această perioadă a vieții este curiozitatea. Impulsul curiozității este stimulat de observarea fenomenelor naturii. Astfel, memorarea era înlăturată, copilul asimilând cunoștințele prin intuirea directă și personală a lucrurilor, verificându-le apoi prin experiențe proprii.. Prin urmare, educatorul nu transmite știința, ci-l învață pe elev cum s-o descopere singur, căci, ori de câte ori autoritatea cuiva ia locul rațiunii, elevul devine jucăria părerilor și a prejudecăților altora.

Învățarea pe temeiul observație directe a lucrurilor se întregește cu experiența proprie a copilului, Rousseau scoțând în evidență rolul și necesitatea învățării unei meserii care ajută copilul nu doar să pună în aplicare cele învățate sau să se descurce singur în viață ci chiar să filozofeze.

În *cartea a patra* se tratează probleme referitoare la formarea omului începând de la vârsta de 15 ani până la căsătorie (vârsta rațiunii și a pasiunilor). Această carte este socotită de autor drept cea mai importantă, în ea prezentând considerații despre: originea „pasiunilor”, iubirea de sine și amorul propriu, dezvoltarea sentimentelor, studiul societății prin studiul istoriei, orientarea elevului spre lumea abstractă, trăsăturile „vârstei rațiunii”, stăpânirea impulsurilor naturale prin activitatea corporală, idealul viitoarei soții (Sofia), formarea gustului ca bază a judecății estetice și morale.

Dacă în primele două perioade de vârstă accentul cade pe educația fizică și cea a simțurilor, iar în a treia perioadă pe educația intelectuală, în perioada a patra se pune accentul pe educația sentimentelor.

Astfel, după ce i-a fost format corpul și i s-au dezvoltat simțurile și judecata, educatorul are sarcina să-i dezvolte copilului „inima”, adică viața afectivă.

În concepția psihologică și pedagogică a lui Rousseau, izvorul tuturor „pasiunilor” este iubirea de sine, care, atâta timp cât nu depășește propria persoană, rămâne un sentiment pozitiv. Iubirea de sine se transformă în amor propriu în momentul în care cerem oamenilor să ne prețuiască cum ne prețuim noi. Astfel, sentimentele blânde și afectuase se nasc din iubirea de sine, pe când cele dușmănoase și tulburătoare, din amorul propriu.

Legat de viața morală, distingem anumite caracteristici ale acesteia: omenia, deprinderea de a te servi singur, curajul opiniilor și al faptelor combinat cu simțul răspunderii pentru ele, nesupunerea la slavia „opinieii” publice, întâmpinarea morții cu seninătate și convingerea că există bunuri mai prețioase decât viața (adevăr, onoare, liberate).

Odată cu formarea gustului și a judecății morale și estetice se încheie formarea propriu-zisă. Etapele acestei formări se suprapun cu fizionomiile lor particulare: educația fizică reprezintă temelia, la mijloc este educația

intelectuală, iar deasupra educația morală și estetică, unitatea și soliditatea acestei construcții se realizează prin dimensiunile etice ale personalității.

Cartea a patra mai cuprinde două chestiuni remarcabile: educația sexuală – de care alți pedagogi n-au avut curajul să se ocupe până atunci și problema educației religioase.

Cartea a cincea se ocupă de educația intelectuală, estetică, morală a femeii, reprezentată aici de Sofia, viitoarea soție a lui Emil dar și de valoarea educativă a călătoriilor și de principiile organizării statelor.

În educația Sofiei se neagă multe lucruri afirmate în cea a lui Emil. Cele două sexe nu sunt considerate egale, menirea femeii fiind să placă bărbatului, educația sa făcându-se pentru interesele bărbatului și nu pentru sine. Din inegalitatea unor funcții biologice, Rousseau deduce și inegalitatea educației celor două sexe. Astfel, fetele vor fi crescute de mamă, în familie și pentru familie. Li se v impune religia mamei înainte de adolescență iar prin căsătorie pe cea a soțului, toată viața trebuind să se supună autorității. Studiile fetelor trebuie să fie de natură practică, „cartea” fetei fiind „lumea” socială pe care trebuie să o cunoască înainte de căsătorie pentru a-și forma gustul pentru lucruri plăcute. Fetele vor fi însă mai libere decât femeile , contrar obiceiului timpului când fetele erau închise în mănăstiri iar femeile umpleau saloanele. De asemenea nu sunt uitate nici grijile menajului, care ocupă un loc important în viața femeii.

În gândirea lui Rousseau cu privire la modalitatea de educării copilului, există și principii care contravin epocii și vremii în care a trăit. Astfel, copilul este centrul atenției în raportul elev educator, căci de la el pleacă și cunoașterea și ideea posedării înțelepciunii necesare instruirii omului. Concepția lui Rousseau privind omul care se naște bun de la Dumnezeu, dar societatea îl strică, se aplică și în pedagogie, acolo unde cizelarea ființei umane se poate împlini prin intermediul educării.

Bibliografie:

1. Agafiței, Florinel, „Educația permanentă. Paradigma filosofică și pedagogică”, Ed. Zigotto, Galați, 2010
2. Rousseau, Jean-Jaques, „Emil sau despre educație”, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973
3. <http://chm.gmu.edu/revolution/d/470/>